

DIREKTIVA SAVETA EU BR. 2004/83/EC
**O MINIMALNIM USLOVIMA I POLOŽAJU DRŽAVLJANA TREĆIH DRŽAVA ILI
LICA BEZ DRŽAVLJANSTVA ZA STICANJE STATUSA IZBEGLICE,
ODNOSNO STATUSA LICA KOJIMA JE POTREBNA MEĐUNARODNA
ZAŠTITA, I SADRŽAJ GARANTOVANE ZAŠTITE (2004)¹**

SAVET EVROPSKE UNIJE

Imajući u vidu Ugovor o osnivanju EZ, a naročito čl. 63. st. 1(c), 2(a) i 3(a) ovog ugovora,

Imajući u vidu predlog Komisije¹;

Imajući u vidu mišljenje Evropskog parlamenta²;

Imajući u vidu mišljenje Evropskog ekonomskog i socijalnog odbora³;

Imajući u vidu mišljenje Odbora regija⁴,

Imajući u vidu da:

(1) Zajednička politika azila, uključujući i Zajednički evropski sistem za azil, predstavlja sastavni deo cilja Evropske unije ka progresivnom uspostavljanju područja slobode, bezbednosti i pravde za one koji su zbog okolnosti prinuđeni da legitimno traže zaštitu u Zajednici.

(2) Evropski savet, na specijalnom zasedanju u Tampereu od 15. i 16. oktobra 1999. godine, postigao je dogovor za osnivanje Zajedničkog evropskog sistema za azil koji bi se zasnivao na celovitoj primeni Ženevske konvencije o statusu izbeglica od 28. jula 1951 (Ženevska konvencija), dopunjenoj Njujorškim protokolom od 31. januara 1967. godine (Protokol), čime se potvrđuje načelo zabrane proterivanja ili vraćanja silom, kao i zabrana vraćanja lica na mesto progona.

(3) Ženevska konvencija i Protokol predstavljaju osnov međunarodnog pravnog režima za zaštitu izbeglica.

(4) Zaključci iz Tamperea predviđaju da u Zajednički evropski sistem za azil treba, u što kraćem roku, uključiti i ujednačavanje pravila o priznavanju i značenju izbegličkog statusa.

(5) Zaključci iz Tamperea govore i o potrebi dopunjavanja pravila o statusu izbeglica merama dodatne zaštite kako bi se svakom mogla pružiti adekvatna pomoć.

(6) Osnovni cilj ove direktive je, s jedne strane, da u svakoj državi članici obezbedi primenu zajedničkog kriterijuma za određivanje lica kojima je potrebna međunarodna zaštita, a, s druge strane, da za ova lica obezbedi minimum beneficija u svim državama članicama.

(7) Ujednačavanje pravila o priznanju i značenju izbegličkog statusa i statusa supsidijarne zaštite trebalo bi da ograniči kretanje azilantata iz jedne države članice u drugu, kada je takvo kretanje isključivo posledica različitih pravnih režima.

(8) Priroda minimalnih uslova je takva da dopušta državama članicama usvajanje povoljnijih pravnih pravila za državljane trećih država ili lica bez državljanstva koja zahtevaju međunarodnu zaštitu od države članice, onda kada se takav zahtev zasniva bilo na činjenici da je konkretno lice izbeglica u smislu čl. 1(A) Ženevske konvencije, bilo da je lice kojem je potrebna međunarodna zaštita iz nekog drugog razloga.

(9) Status državljana trećih država ili lica bez državljanstva kojima je dopušteno da ostanu na teritoriji država članica iz razloga koji nisu u vezi sa međunarodnom zaštitom već iz diskrecionih razloga humanitarne prirode, nije regulisan ovom direktivom.

(10) Ovom direktivom poštuju se osnovna ljudska prava i priznata načela, naročito ona predviđena Poveljom Evropske unije o osnovnim ljudskim pravima. Direktivom se naročito teži obezbeđenju punog poštovanja ličnog dostojanstva i prava na azil lica koja podnose zahtev, kao i njihovih porodica.

(11) U pogledu lica koja nisu obuhvaćena ovom direktivom, države članice imaju obaveze na osnovu međunarodno-pravnih instrumenata o zabrani diskriminacije čije su države ugovornice.

(12) „Najbolji interesi deteta“ trebalo bi da bude osnovni kriterijum prilikom implementacije ove direktive.

(13) Ova direktiva nema uticaja na primenu Protokola o azilu za državljane država članica EU koji se nalazi u aneksu Ugovora o osnivanju EZ.

(14) Priznanje izbegličkog statusa jeste deklarativni akt.

¹ Sačinjeno u Luksemburgu, 29. aprila 2004.godine. (30.9.2004 L 304/13 *Službeni list* EU /30.9.2004 L 304/12 Official Journal of the European Union EN)

² *Službeni list* C 51 E, 26.2.2002, str. 325.

³ *Službeni list* C 300 E, 11.12.2003, str. 25.

⁴ *Službeni list* C 221, 17.9.2002, str. 43.

⁵ *Službeni list* C 278, 14.11.2002, str. 44.

- (15) Konsultacije sa visokim komesarom UN za izbeglice mogu državama članicama pružiti dragocene smernice prilikom utvrđivanja izbegličkog statusa na osnovu čl. 1. Ženevske konvencije.
- (16) Potrebno je utvrditi minimalne standarde kojima će se nadležni državni organi država članica rukovoditi prilikom određivanja izbegličkog statusa u primeni Ženevske konvencije.
- (17) Potrebno je usvojiti zajedničke kriterijume za priznanje izbegličkog statusa licima koja podnose zahtev za azil u smislu čl. 1. Ženevske konvencije.
- (18) Naročito je neophodno usvojiti zajednički koncept za određivanje potreba za zaštitu koje se javljaju na licu mesta (sur place), uzroke povrede i izvore zaštite, interne zaštite i progona, uključujući i razloge za progon.
- (19) Zaštitu mogu pružiti ne samo države već i organizacije, uključujući i međunarodne organizacije koje ispunjavaju uslove postavljene ovom direktivom i koje kontrolišu regiju ili veće područje na teritoriji države.
- (20) Prilikom odlučivanja o zahtevu za međunarodnu zaštitu koji podnesi maloletnik, države članice treba da uzmu u obzir posebne oblike progona dece.
- (21) Podjednako je važno uvesti zajednički koncept progona na osnovu „pripadnosti određenoj društvenoj grupi“.
- (22) Dela koja su suprotna ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija nalaze se u Preambuli i čl. 1. i 2. Povelje Ujedinjenih nacija i, između ostalih dokumenata, i u rezolucijama UN o borbi protiv terorizma, koje navode da su „teroristički akti, metode i praksa suprotni ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija“ i da „namerno finansiranje, planiranje i navođenje na terorističke akte jeste takođe suprotno ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija.“
- (23) Kao što je i navedeno u čl. 14 „status“ može uključiti i izbeglički status.
- (24) Potrebno je propisati i minimalne uslove za definisanje i obim statusa na osnovu supsidijarne zaštite. Supsidijarna zaštita bi trebalo da bude komplementarna i dopunska osnovnoj zaštiti izbeglica predviđenoj Ženevskom konvencijom.
- (25) Potrebno je usvojiti kriterijume kako bi se podnosiocima zahteva za međunarodnu zaštitu priznala mogućnost da traže supsidijarnu zaštitu. Ove kriterijume treba izvesti iz međunarodnih obaveza koje proizlaze iz međunarodnih instrumenata o zaštiti ljudskih prava koja važe u državama članicama.
- (26) Rizik kojem je izloženo celokupno stanovništvo ili deo stanovništva, samo po sebi ne predstavlja pretnju koja bi predstavljala tešku povredu.
- (27) Članovi porodice, na osnovu porodičnih veza, smatraće se izloženim progону, tako da mogu steći izbeglički status.
- (28) Nacionalna bezbednost i javni poredak pokriva i one slučajeve kada državljanin treće države pripada udruženju koje podržava međunarodni terorizam, odnosno podržava takvo udruženje.
- (29) Iako članovi porodice korisnika supsidijarne zaštite ne moraju nužno uživati iste beneficije kao i osnovni korisnik, beneficije koje se njima pružaju ipak moraju da budu pravične u poređenju sa beneficijama osnovnog korisnika.
- (30) Države članice imaju pravo da, u okvirima postojećih međunarodnih obaveza, uslove mogućnost zapošljavanja, pristup socijalnoj zaštiti, zdravstvenoj zaštiti i sredstvima za integraciju, prethodnim izdavanjem dozvole boravka.
- (31) Ova direktiva ne primenjuje se na finansijske beneficije koje pružaju države članice za potrebe obrazovanja i stručne obuke.
- (32) Potrebno je uzeti u obzir moguće poteškoće sa kojima se mogu susresti korisnici izbegličke, odnosno supsidijarne zaštite prilikom priznavanja stranih diploma, uverenja ili drugih formalnih dokaza stručnih kvalifikacija.
- (33) Da bi se izbegli teški uslovi života, korisnicima izbegličke i supsidijarne zaštite potrebno je, bez diskriminacije, obezbediti adekvatnu socijalnu zaštitu i sredstva izdržavanja u kontekstu socijalne pomoći.
- (34) Unutrašnjim pravom propisuju se osnovne beneficije koje se pružaju korisnicima izbegličke i supsidijarne zaštite u vezi sa socijalnom pomoći i zdravstvenom zaštitom. Ograničenja beneficija na osnovne beneficije treba primenjivati tako da se pod minimumom podrazumeva minimalna zarada, pomoć u slučaju bolesti i trudnoće, roditeljski dodatak, u onoj meri u kojoj se garantuje državljanima na osnovu unutrašnjih propisa konkretne države članice.
- (35) Korisnicima izbegličke i supsidijarne zaštite potrebno je obezbediti pristup zdravstvenoj zaštiti, kako u pogledu zaštite fizičkog tako i u pogledu mentalnog zdravlja.
- (36) Nadzor nad primenom ove direktive treba sprovoditi u redovnim intervalima uzimajući u obzir evoluciju međunarodnopravnih obaveza država članica u pogledu zabrane proterivanja ili vraćanja silom, i razvoj tržišta radne snage u državama članicama, kao i razvoj osnovnih zajedničkih načela integracije.
- (37) S obzirom da se ciljevi predložene direktive, tačnije propisivanje minimalnih uslova za pružanje međunarodne zaštite državljanima trećih država i licima bez državljanstva u državama članicama, kao i obim te zaštite, ne mogu na odgovarajući način ostvariti na nivou država članica, potrebno je, zbog obima dejstva direktive, učiniti to na nivou Zajednice, tako da Zajednica može usvojiti potrebne mere u skladu sa čl. 5. Ugovora. U skladu sa principom srazmernosti koji je predviđen ovim članom, direktivom se ne mogu naložiti mere koje prevazilaze postavljene ciljeve.

(38) U skladu sa čl. 3. Protokola o položaju Ujedinjenog kraljevstva i Irske, koji se nalazi kao aneks uz Ugovor o Evropskog uniji i Ugovor o osnivanju EZ, Ujedinjeno Kraljevstvo je 28. januara 2002. dostavilo notu o svojoj nameri da učestvuje u usvajanju i primeni ove direktive.

(39) U skladu sa čl. 3. Protokola o položaju Ujedinjenog kraljevstva i Irske, koji se nalazi kao aneks uz Ugovor o Evropskog uniji i Ugovor o osnivanju EZ, Irska je 13. februara 2002. dostavila notu o svojoj nameri da učestvuje u usvajanju i primeni ove direktive.

(40) U skladu sa čl. 1. i 2. Protokola o položaju Danske, koji se nalazi kao aneks uz Ugovor o Evropskog uniji i Ugovor o osnivanju EZ, Danska neće učestvovati u usvajanju ove direktive, te nije njome obavezana, USVAJA SLEDEĆU DIREKTIVU

GLAVA I OPŠTE ODREDBE

Član 1.

Predmet i polje primene

Cilj ove direktive jeste utvrđivanje minimalnih uslova za državljane trećih država ili lica bez državljanstva za sticanje statusa izbeglice, odnosno statusa lica kojima je potrebna međunarodna zaštita, i sadržaj priznate zaštite.

Član 2.

Definicije

Za svrhe ove direktive:

- (a) „međunarodna zaštita“ označava izbegličku i supsidijarnu zaštitu kako je definisana u tačkama (d) i (f);
- (b) „Ženevska konvencija“ označava Konvenciju o statusu izbeglica zaključenu u Ženevi 28. jula 1951. godine, koja je 31. januara 1967. izmenjena Njujorškim protokolom;
- (c) „izbeglica“ označava državljanina treće države koji se, bojeći se opravdano da će biti progonjen zbog svoje rase, veroispovesti, nacionalne pripadnosti, političkog mišljenja ili pripadnosti određenoj društvenoj grupi, nađe izvan zemlje čije državljanstvo on ima i koji ne želi ili, zbog toga straha, neće da traži zaštitu te zemlje, ili koji, ako nema državljanstva a nalazi se izvan zemlje u kojoj je imao svoje stalno mesto boravka, usled takvih događaja, ne može ili, zbog straha, ne želi da se u nju vrati, i u odnosu na koga se ne primenjuje čl. 12;
- (d) „izbeglički status“ znači da je država članica priznala državljanina treće države ili lice bez državljanstva kao izbeglicu;
- (e) „lice koje je podobno za supsidijarnu zaštitu“ označava državljanina treće države ili lice bez državljanstva koji ne ispunjava uslove da postane izbeglica, ali za koje se opravdano može verovati da će, u slučaju povratka u svoju zemlju, odnosno u zemlju stalnog mesta boravka, biti izložen stvarnom riziku nanošenja teških povreda u smislu čl. 15. i u odnosu ne koje se ne primenjuje čl. 17. st. 1. i 2, i koji/koja nije u mogućnosti, zbog ovakvog rizika, da traži zaštitu te države;
- (f) „status supsidijarne zaštite“ znači da je država članica priznala državljanina treće države ili lice bez državljanstva kao lice podobno za supsidijarnu zaštitu;
- (g) „zahtev za međunarodnu zaštitu“ označava svaki zahtev koji podnese državljanin treće države ili lice bez državljanstva radi dobijanja zaštite od države članice, i za koje se može smatrati da traži izbegličku ili supsidijarnu zaštitu i koje izričito ne traži drugi oblik zaštite, van zaštite predviđene direktivom, koja se može zahtevati odvojeno;
- (h) „članovi porodice“ uključuju, pod uslovom da su kao porodica već postojali u zemlji porekla, sledeća lica koja su članovi porodice korisnika izbegličke ili supsidijarne zaštite, a koji su prisutni u istoj državi članici u kojoj se podnosi zahtev za međunarodnu zaštitu:
  - supružnik korisnika izbegličke ili supsidijarne zaštite, odnosno njegov nevenčani partner iz trajne veze, onda kada unutrašnji propisi o položaju stranaca države članice izjednačavaju venčane i nevenčane parove,
  - maloletna deca parova navedenih u prethodnoj alineji, odnosno maloletna deca korisnika izbegličke ili supsidijarne zaštite pod uslovom da sama nisu u braku i da su izdržavana lica, bez obzira da li su bračna, vanbračna ili usvojena prema kriterijumima unutrašnjeg prava;
- (i) „maloletnici bez pratnje“ jesu državljani trećih država ili lica bez državljanstva mlađa od 18 godina koji se nađu na teritoriji države članice bez pratnje odrasle osobe koja je za njih odgovorna, na osnovu zakona ili običaja, i sve

dok se za njih ne obezbedi efikasna zaštita; ovoj kategoriji pripadaju i maloletnici koji su napušteni nakon dolaska na teritoriju države članice;

(j) „boravišna dozvola“ označava svaku dozvolu ili ovlašćenje koje izda državni organ države članice u formi propisanoj unutrašnjim pravom, kojom se državljaninu treće države ili licu bez državljanstva dopušta da boravi na teritoriji te države;

(k) „zemlja porekla“ označava zemlju ili zemlje čije državljanstvo ima konkretno lice, a za lica bez državljanstva zemlju ili zemlje prethodnog stalnog boravka.

Član 3.

Povoljniji uslovi

Države članice mogu propisati ili zadržati povoljnije uslove za sticanje izbegličkog ili supsidijarnog statusa, odnosno bolju međunarodnu zaštitu, pod uslovom da su ovi uslovi u skladu sa ovom direktivom.

GLAVA II

POSTUPANJE PO ZAHTEVU ZA MEĐUNARODNU ZAŠTITU

Član 4.

Utvrđivanje činjenica i okolnosti

1. Države članice mogu za podnosioca zahteva utvrditi obavezu da podnese sve dokaze potrebne za podnošenje zahteva za međunarodnu zaštitu u najkraćem mogućem roku. Dužnost države članice je da, u saradnji sa podnosiocem zahteva, utvrdi sve relevantne činjenice važne za postupanje po ovom zahtevu.

2. Elementi iz st. 1. sastoje se od izjave podnosioca zahteva i svih isprava koje su podnosiocu na raspolaganju, koje se odnose na starost i prethodni život podnosioca zahteva, uključujući i podatke o rodbini, identitetu, državljanstvu (državljanstvima), zemlji (zemljama) i mestima prethodnog boravka, ranijim zahtevima za dobijanje azila, putnim pravcima, putnim ispravama i razlozima za podnošenje zahteva za međunarodnu zaštitu.

3. Postupanje po zahtevu za međunarodnu zaštitu biće sprovedeno u pojedinačnom postupku u kojem će se razmatrati: (a) sve važne činjenice o zemlji porekla u vreme odlučivanja o zahtevu, uključujući i unutrašnje propise zemlje porekla i način njihove primene;

(b) relevantne izjave i isprave podnete od strane podnosioca zahteva koje sadrže i podatke o mogućnosti progona ili teških povreda;

(c) lični status i lične okolnosti podnosioca zahteva, uključujući i faktore poput biografije podnosioca, starost i pol, kako bi se utvrdilo da li, na osnovu okolnosti lične prirode podnosilac zahteva može biti izložen progonu ili teškim povredama;

(d) da li su aktivnosti podnosioca zahteva, od momenta napuštanja zemlje porekla, usmerene isključivo ka stvaranju uslova za podnošenje zahteva za međunarodnu zaštitu, kako bi se utvrdilo da li bi ovakve aktivnosti izložile podnosioca zahteva progonu ili teškim povredama po eventualnom povratku u tu zemlju;

(e) da li je razumno da podnosilac zahteva traži zaštitu druge države u kojoj bi mogao zahtevati sticanje državljanstva.

4. Činjenica da je podnosilac zahteva već bio izložen progonu ili teškim povredama, odnosno direktnim pretnjama i izgledu mogućeg progona, predstavlja ozbiljnu indiciju da postoji opravdan strah od progona, odnosno stvarni rizik da će doći do nanošenja teških povreda, osim ukoliko ne postoje opravdani razlozi na osnovu kojih se može verovati da takav progon ili teška povreda neće biti ponovljeni.

5. Kada države članice primenjuju načelo po kojem je podnosilac zahteva dužan da dokaže navode svog zahteva za međunarodnu zaštitu, i kada ovi navodi ne budu dokazani putem isprava ili nekog drugog sličnog dokaza, takvi se navodi neće dokazivati ako su ispunjeni sledeći uslovi:

(a) podnosilac zahteva je učinio sve što je u njegovoj moći da dokaže svoj zahtev;

(b) podneti su svi relevantni dokazi koje je imao podnosilac zahteva, dok je za isprave i dokaze dato zadovoljavajuće objašnjenje;

(c) izjave podnosioca su logične i razumne, te nisu suprotne ostalim dostupnim podacima, pojedinačnim ili opštim, koje su od važnosti za njegov slučaj;

(d) zahtev za međunarodnu zaštitu je podnet čim je to bilo moguće, osim u slučajevima kada podnosilac zahteva pruži zadovoljavajuće obrazloženje zašto to nije ranije učinjeno; i

(e) dokazan je sveukupni kredibilitet podnosioca zahteva.

Član 5.

Potreba pružanja međunarodne zaštite na licu mesta (*sur place*)

1. Postojanje osnovanog straha od progona, odnosno ozbiljnog rizika da će doći do nanošenja teških povreda, može se utvrditi na osnovu postojanja događaja koji su se desili nakon što je podnosilac zahteva napustio zemlju porekla.
2. Osnovani strah od progona ili ozbiljan rizik od nanošenja teških povreda može postojati usled aktivnosti koje je podnosilac zahteva preduzeo nakon napuštanja zemlje porekla, naročito onda kada su te aktivnosti dokaz nepromenjenih uverenja i shvatanja koje je podnosilac pokazivao i u zemlji porekla.
3. Bez uticaja na primenu Ženevske konvencije, države članice neće priznati izbeglički status licu koje je naknadno podnelo zahtev ukoliko rizik od progona postoji usled okolnosti koje je sam podnosilac zahteva stvorio od momenta napuštanja svoje zemlje porekla.

Član 6.

Uzročnici progona odnosno teških povreda

Uzročnici progona odnosno teških povreda mogu biti:

- (a) država;
- (b) stranke ili organizacije koje imaju kontrolu nad državom ili značajnim delom teritorije konkretne države;
- (c) nedržavni subjekti ukoliko je moguće dokazati da uzročnici navedeni pod tačkama (a) i (b), uključujući i međunarodne organizacije, nisu u mogućnosti ili ne žele da obezbede zaštitu od progona i nanošenja teških povreda definisanim u čl. 7.

Član 7.

Subjekti zaštite

1. Zaštitu može pružiti:

- (a) država; ili
  - (b) stranke ili organizacije, uključujući i međunarodne organizacije, koje imaju kontrolu nad državom ili značajnim delom teritorije konkretne države.
2. Smatra se da je zaštita pružena kada subjekti navedeni u st. 1. preduzmu razumne korake radi sprečavanja progona, odnosno nanošenja teških povreda tako što, inter alia, sprovedu efikasne pravne mere za utvrđivanje, krivično gonjenje i kažnjavanje dela koja čine progon i nanošenje teških povreda, i kada podnosilac zahteva ima pristup ovoj vrsti zaštite.
  3. Prilikom utvrđivanja da li međunarodna organizacija ima kontrolu nad državom ili značajnim delom teritorije konkretne države, i da li obezbeđuje zaštitu predviđenu u st. 2, država članica će se rukovoditi svim smernicama iz akata Saveta.

Član 8.

Interna zaštita

1. Prilikom postupanja po zahtevu za međunarodnu zaštitu, država članica može utvrditi da podnosiocu zahteva nije potrebna međunarodna zaštita ukoliko u jednom delu zemlje porekla ne postoji opasnost od progona ili nanošenja teških povreda i ukoliko je podnosilac zahteva u mogućnosti da bude na tom delu teritorije.
2. Prilikom utvrđivanja bezbednosti dela teritorije zemlje porekla iz st. 1, država članica će prilikom donošenja konačne odluke o zahtevu uzeti u obzir i sveukupne okolnosti koje postoje u tom delu zemlje, kao i lične okolnosti podnosioca zahteva.
3. Stav 1. se može primeniti uprkos tehničkim preprekama za povratak u zemlju porekla.

GLAVA III USLOVI ZA STICANJE IZBEGLIČKOG STATUSA

Član 9. **Akti progona**

1. Akt progona u smislu čl. 1A Ženevske konvencije moraju biti:

(a) po svojoj prirodi dovoljno ozbiljni, odnosno moraju se ponavljati toliko da predstavljaju teško kršenje ljudskih prava, a naročito prava kod kojih nije dozvoljeno bilo kakvo odstupanje prema čl. 15. st. 2. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda; ili

(b) zbir različitih mera, uključujući i kršenja ljudskih prava, koje su dovoljno teške i koje pogađaju pojedinca na način opisan u tač. (a).

2. Akti progona u smislu st. 1. mogu, inter alia, imati sledeće oblike:

(a) akti fizičkog i mentalnog nasilja, uključujući i akte seksualnog nasilja;

(b) pravne, administrativne, policijske, i/ili sudske mere koje su same po sebi diskriminišuće, odnosno koje primenom proizvode diskriminišuće posledice;

(c) progon ili kažnjavanje koje je nesrazmerno ili diskriminišuće;

(d) uskraćivanje sudske zaštite kao posledicu nesrazmerne ili diskriminišuće kazne;

(e) progon ili kažnjavanje zbog odbijanja izvršenja vojne obaveze u oružanom sukobu, kada je takvo odbijanje krivično delo ili delo koje pripada izuzecima u čl. 12. st. 2;

(f) akti određeni polnom pripadnošću, odnosno usmereni prema deci.

3. U skladu sa čl. 2. st. (c), mora postojati veza između razloga navedenih u čl. 10. i akata progona utvrđenih u st. 1.

Član 10. **Razlozi za progon**

1. Države članice će prilikom utvrđivanja razloga za progon uzeti u obzir sledeće elemente:

(a) određenje rase uključujući i faktore boje kože, porekla i pripadnosti određenoj društvenoj grupi;

(b) određenje veroispovesti uključujući teističke, ateističke i agnostičke stavove, učešće u formalnim obredima privatnog i javnog karaktera, samostalno ili u zajednici sa drugim, odnosno izostanak sa ovih obreda, druge oblike verskih akata i njihovo izražavanje, odnosno pojedinačno ili zajedničko postupanje koje je u vezi sa verskim uverenjima;

(c) određenje nacionalne pripadnosti neće biti ograničeno na ispitivanje državljanstva već će se naročito uzeti u obzir pripadnost grupi određenoj kulturnim, etničkim ili jezičkim identitetom, zajedničkim geografskim ili političkim poreklom, odnosno vezom sa stanovništvom druge države;

(d) određena grupa će predstavljati posebnu društvenu grupu kada:

- članovi te grupe dele zajedničke interne karakteristike odnosno, zajedničku prošlost koja ne podleže promeni, odnosno dele zajedničke karakteristike i uverenja koja su toliko važna za identitet i savest te osobe da nije moguće od nje tražiti da ih se odrekne, i

- grupa ima specifičan identitet u svojoj zemlji, jer je ostale društvene grupe u okruženju smatraju različitim; u zavisnosti od konkretnih okolnosti u zemlji porekla posebnu društvenu grupu mogu sačinjavati i lica istog seksualnog opredeljenja. Pod seksualnim opredeljenjem se ne podrazumevaju oni akti koji su krivična dela u unutrašnjem pravu države članice: druga pitanja polne orijentacije mogu biti uzeta u obzir bez obzira da li sama po sebi predstavljaju pretpostavku primene ovog člana;

(e) određenje političkog mišljenja uključujući političko mišljenje, stav ili uverenje u odnosu na potencijalne uzročnike progona navedene u čl. 6, kao i na njihovu politiku ili metode, bez obzira da li je podnosilac zahteva postupao na osnovu takvog mišljenja, stava ili uverenja.

2. Prilikom utvrđivanja da li kod podnosioca zahteva postoji opravdan strah od progona, nevažno je da li podnosilac zaista poseduje rasne, verske, etničke, društvene ili političke karakteristike koje uzrokuju progon, već da progonitelji ove karakteristike pripisuju podnosiocu zahteva.

Član 11. **Okončanje**

1. Državljaninu treće države odnosno licu bez državljanstva biće okončan izbeglički status ukoliko je:
- (a) dobrovoljno tražio zaštitu od države čije državljanstvo ima; ili
  - (b) izgubivši državljanstvo, dobrovoljno ga ponovo stekao; ili
  - (c) stekao novo državljanstvo i time počeo da uživa zaštitu države čije je državljanstvo stekao; ili
  - (d) dobrovoljno se vratio u državu porekla, odnosno državu van koje se našao usled straha od progona; ili
  - (e) nije više u mogućnosti, pošto su okolnosti na osnovu kojih mu je priznat izbeglički status prestale da postoje, da odbija zaštitu države čije državljanstvo ima;
  - (f) lice bez državljanstva, pošto su okolnosti na osnovu kojih mu je priznat izbeglički status prestale da postoje, sada može da se vrati u zemlju prethodnog stalnog boravka.
2. Prilikom razmatranja tačaka (e) i (f) st. 1, države članice će imati u vidu da li promenjene okolnosti imaju trajni karakter i kako mogu uticati na osnovanost straha od progona.

Član 12. **Izuzeci**

1. Državljanima treće države ili licima bez državljanstva biće izuzeti od izbegličke zaštite ako:
- (a) se na njih primenjuje čl. 1D Ženevske konvencije, koji se odnosi na zaštitu ili pomoć organa ili agencije Ujedinjenih nacija, osim visokog komesara Ujedinjenih nacija za izbeglice. Kada ta zaštita ili pomoć bude prestala iz bilo kojeg razloga, a da sudbina tih lica nije definitivno rešena, shodno rezolucijama Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, ta lica će ipso facto imati pravo da ostvaruju svoja prava na osnovu ove direktive;
  - (b) nadležni organi države u kojoj je to lice izabralo svoje mesto boravka smatraju da ima prava i obaveze vezane za posedovanje državljanstva te države; odnosno prava i obaveze jednake njima.
2. Državljanima trećih država i licima bez državljanstva ne mogu steći status izbeglice kada postoje opravdani razlozi da se veruje:
- (a) da su počinila zločin protiv mira, ratni zločin ili zločin protiv čovečnosti, u smislu međunarodnih instrumenata koji su izrađeni za ova dela;
  - (b) da su počinila teško nepolitičko krivično delo van teritorije države u kojoj traže utočište pre sticanja statusa izbeglice, odnosno izdavanje dozvole boravka na osnovu izbegličkog statusa; posebno okrutna dela, čak i kada su počinjena sa političkim motivom, smatraće se nepolitičkim krivičnim delima;
  - (c) da su proglašena krivično odgovornim za postupke koji su u suprotnosti sa ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija, predviđeni u čl. 1. i 2. Povelje Ujedinjenih nacija.
3. Stav 2. primenjivaće se na lica koja navode ili na drugi način učestvuju u izvršenju navedenih krivičnih dela.

GLAVA IV **IZBEGLIČKI STATUS**

Član 13. **Priznavanje izbegličkog statusa**

Države članice priznaće izbeglički status onim državljanima trećih država i licima bez državljanstva koji ispunjavaju uslove za sticanje izbegličkog statusa, u skladu sa glavama II i III.

Član 14. **Opoziv, okončanje i odbijanje produženja izbegličkog statusa**

1. U pogledu zahteva za međunarodnu zaštitu podnetih nakon stupanja ove direktive na snagu, države članice mogu opozvati, okončati ili odbiti produženje izbegličkog statusa koje je državljaninu treće države ili licu bez državljanstva pružio državni, administrativni, sudski ili kvazisudski organ, ukoliko to lice više ne ispunjava uslove da bude izbeglica u skladu sa čl. 11.

2. Nezavisno od obaveze izbeglice, na osnovu čl. 4. st. 1, da iznese sve relevantne činjenice i dostavi sve važne isprave, država članica koja je priznala izbeglički status, u svakom konkretnom slučaju će dokazati da je konkretno lice prestalo da bude, ili nikada nije ni bilo, izbeglica na osnovu st. 1. ovog člana.

3. Države članice mogu opozvati, okončati ili odbiti produženje izbegličkog statusa državljaninu treće države ili licu bez državljanstva ako za to lice, nakon sticanja izbegličkog statusa, država članica utvrdi sledeće:

(a) da je to lice izuzeto iz izbegličke zaštite na osnovu čl. 12;

(b) da je to lice krivotvorilo činjenice, ili propustilo da iznese sve relevantne činjenice, uključujući i falsifikovanje dokumenata, koji su bili odlučujući za odobravanje izbegličkog statusa.

4. Država članica može opozvati, okončati ili odbiti produženje izbegličkog statusa koje je prvobitno pružio državni, administrativni, sudski ili kvazisudski organ, kada:

(a) postoji opravdan osnov da se veruje da to lice predstavlja pretnju nacionalnoj bezbednosti države članice u kojoj boravi;

(b) je to lice osuđeno pravosnažnom presudom za naročito teško delo usled čega predstavlja opasnost po zajednicu te države članice.

5. U slučajevima opisanim u st. 4. država članica može odlučiti da ne prizna izbeglički status određenom licu iako u konkretnoj stvari nije još doneta odluka.

6. Lica na koja se primenjuju stavovi 4. i 5. uživaju prava iz čl. 3, 4, 16, 22, 31, 32. i 33. Ženevske konvencije, i prava slična navedenim, sve dok borave na teritoriji države članice.

GLAVA V USLOVI ZA SUPSIDIJARNU ZAŠTITU

Član 15. **Teška povreda**

Teška povreda je:

(a) smrtna kazna ili njeno izvršenje; ili

(b) tortura, nehumano ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje izvršeno nad podnosiocem zahteva u zemlji porekla; ili

(c) ozbiljna pretnja pojedinačno upućena protiv života i ličnosti civila kao posledica nediskriminišućeg nasilja u međunarodnom ili unutrašnjem oružanom sukobu.

Član 16. **Okončanje**

1. Državljanin treće države ili lice bez državljanstva prestaje da ispunjava uslove za supsidijarnu zaštitu kada prestanu da postoje, ili se promene okolnosti u meri koja zaštitu čini izlišnom, koje su bile osnov za priznavanje statusa supsidijarne zaštite.

2. Prilikom primene st. 1. država članica razmatra da li je promena okolnosti značajna i trajna toliko da lice koje uživa supsidijarnu zaštitu nije više suočeno sa stvarnim rizikom od nastupanja teških povreda.

Član 17. **Izuzeci**

1. Državljanin treće države ili lice bez državljanstva biće izuzeta od supsidijarne zaštite kada postoje opravdani razlozi da se veruje da su:

(a) počinila zločin protiv mira, ratni zločin ili zločin protiv čovečnosti, u smislu međunarodnih instrumenata koji su sačinjeni za ova dela;

(b) počinila teško krivično delo;

(c) proglašena krivično odgovornim za postupke koji su u suprotnosti sa ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija, predviđenim u čl. 1. i 2. Povelje Ujedinjenih nacija; (d) predstavljaju opasnost za zajednicu ili bezbednost države članice u kojoj se nalaze.

2. Stav 1. primenjivaće se i na lica koja podstiču ili na drugi način učestvuju u izvršenju navedenih krivičnih dela.
3. Države članice mogu odbiti supsidijarnu zaštitu državljanima trećih država ili licima bez državljanstva ukoliko su ta lica, pre prijema na teritoriju države članice, počinila jedno ili više ozbiljnih krivičnih dela van onih predviđenih st. 1, ako je za krivična dela zaprećena kazna zatvora u državi članici, ili ako su napustila zemlju porekla da bi izbegli kaznu za izvršena krivična dela.

GLAVA VI STATUS SUPSIDIJARNE ZAŠTITE

Član 18.

Priznavanje statusa supsidijarne zaštite

Države članice će priznati status supsidijarne zaštite onim državljanima trećih država i licima bez državljanstva koji ispunjavaju uslove za sticanje supsidijarne zaštite predviđene glavama II i V.

Član 19.

Opoziv, okončanje i odbijanje produženja statusa supsidijarne zaštite

1. U pogledu zahteva za međunarodnu zaštitu podnetih nakon stupanja ove direktive na snagu, države članice mogu opozvati, okončati ili odbiti produženje statusa supsidijarne zaštite koje je državljaninu treće države ili licu bez državljanstva pružio državni, administrativni, sudski ili kvazisudski organ, ukoliko to lice više ne ispunjava uslove za zaštitu na osnovu čl. 16.
2. Države članice mogu opozvati, okončati ili odbiti produženje statusa supsidijarne zaštite državljaninu treće države ili licu bez državljanstva ako se za to lice, nakon priznanja statusa supsidijarne zaštite, utvrdi da može biti izuzeto od takve zaštite u skladu sa čl. 17. st. 3.
3. Države članice mogu opozvati, okončati ili odbiti produženje statusa supsidijarne zaštite državljaninu treće države ili licu bez državljanstva ako za to lice, nakon priznanja statusa supsidijarne zaštite, država članica utvrdi sledeće:
  - (a) da je to lice izuzeto iz supsidijarne zaštite na osnovu čl. 17. st. 1. i 2;
  - (b) da je to lice krivotvorilo činjenice, ili propustilo da iznese sve relevantne činjenice, ili falsifikovalo dokumenta, koji su bili odlučujući za pružanje supsidijarne zaštite.
4. Nezavisno od obaveze državljanina trećih država i lica bez državljanstva da, na osnovu čl. 4. st. 1, pruže sve relevantne činjenice i dostave sve važne isprave, država članica koja je odobrila supsidijarnu zaštitu će u svakom konkretnom slučaju morati da dokaže da je to lice prestalo da ispunjava, ili nikada nije ni ispunjavalo, uslove za dobijanje supsidijarne zaštite na osnovu st. 1, 2. i 3. ovog člana.

GLAVA VII OBIM MEĐUNARODNE ZAŠTITE

Član 20.

Opšta pravila

1. Primena ove glave bez uticaja je na ostvarenje prava garantovanih Ženevskom konvencijom.
2. Ova glava jednako se primenjuje na izbeglice i lica koja uživaju supsidijarnu zaštitu, osim ukoliko nije drugačije propisano.
3. Prilikom implementacije ove glave, države članice uzeće u obzir posebne okolnosti u kojima se nalaze posebno rizične grupe, kao što su maloletnici, maloletnici bez pratnje, lica sa posebnim potrebama, stariji, trudnice, samohrani roditelji sa maloletnom decom i lica koja su bila žrtve torture, silovanja i drugih oblika mentalnog, fizičkog ili seksualnog zlostavljanja.
4. Stav 3. primenjivaće se samo na ona lica za koja se u svakom konkretnom slučaju utvrdi da imaju posebne potrebe.
5. Prilikom implementacije ove glave, države članice će se u odnosu na maloletnike prvenstveno rukovoditi naj-

boljim interesima deteta.

6. Države članice mogu ograničiti beneficije garantovane ovom glavom, ne prekoračujući granice Ženevske konvencije, onim izbeglicama koje su svoj status stekle na osnovu aktivnosti preduzetih isključivo radi stvaranja uslova za priznanje izbegličkog statusa.

7. Države članice mogu ograničiti beneficije garantovane ovom glavom, ne prekoračujući svoje međunarodne obaveze, onim licima koja ispunjavaju uslove za pružanje supsidijarne zaštite, kada su tu zaštitu dobili na osnovu aktivnosti preduzetih isključivo radi stvaranja uslova za sticanje supsidijarne zaštite.

Član 21.

Zaštita od zabrane proterivanja ili vraćanja silom

1. Države članice poštovaće načelo zabrane proterivanja ili vraćanja silom u skladu sa svojim međunarodnim obavezama.

2. Ukoliko druge međunarodne obaveze iz stava 1. ne predstavljaju prepreku, država članica može vratiti izbeglicu, bez obzira da li mu je takav status formalno priznat, kada:

(a) postoji opravdan osnov po kojem se on može smatrati pretnjom za bezbednost države članice u kojoj se nalazi; ili

(b) je to lice, nakon donošenja konačne osuđujuće presude za izuzetno teško krivično delo, pretnja zajednici te države članice.

3. Država članica može opozvati, okončati ili odbiti da produži dozvolu boravka izbeglici na kojeg se odnosi stav 2.

Član 22.

Informisanje

Države članice će obavestiti lica koja ispunjavaju uslove za dobijanje međunarodne zaštite čim im bude garantovan status zaštite, uz mogućnost pristupa informacijama, na jeziku koji razumeju, o pravima i obavezama koja proističu iz takvog statusa.

Član 23.

Očuvanje porodične zajednice

1. Države članice će obezbediti očuvanje porodične zajednice.

2. Države članice će obezbediti članovima porodice korisnika izbegličke odnosno supsidijarne zaštite, kada oni samostalno ne ispunjavaju uslove za sticanje takvog statusa, pravo na beneficije iz čl. 24–34, u skladu sa unutrašnjim postupkom i u meri u kojoj je to kompatibilno sa ličnim pravnim statusom člana porodice.

U pogledu članova porodice korisnika izbegličke ili supsidijarne zaštite, države članice mogu definisati uslove za korišćenje ovih beneficija.

U ovim slučajevima, države članice će obezbediti odgovarajući standard tih beneficija tako da one mogu osigurati adekvatan životni standard.

3. St. 1. i 2. neće se primenjivati na one članove porodice koji potpadaju pod izuzetke za dobijanje izbegličke ili supsidijarne zaštite na osnovu glave III ili V.

4. Bez obzira na primenu st. 1. i 2, države članice mogu odbiti, ograničiti ili opozvati pružanje beneficija ovde navedenih iz razloga nacionalne bezbednosti ili zaštite javnog poretka.

5. Države članice mogu odlučiti da ovaj član primenjuju i na druge bliske rođake koji žive u porodičnoj zajednici u vreme napuštanja zemlje porekla, i koji su u potpunosti ili delimično bili izdržavani od strane korisnika izbegličke ili supsidijarne zaštite u to vreme.

Član 24.

Boravišne dozvole

1. Odmah nakon priznanja statusa, države članice će izbeglicama izdati boravišnu dozvolu sa rokom važenja od najmanje tri godine uz mogućnost produženja, osim ukoliko ne postoje ubedljivi razlozi nacionalne bezbednosti i zaštite javnog poretka koji bi mogli zahtevati drugačije, a bez uticaja na primenu čl. 21. stav 3.

Bez uticaja na čl. 23. stav 1, boravišna dozvola izdata članovima porodice korisnika izbegličkog statusa može važiti i manje od tri godine uz mogućnost produženja.

2. Odmah nakon priznanja odgovarajućeg statusa država članica će korisnicima statusa supsidijarne zaštite izdati boravišnu dozvolu sa rokom važenja od najmanje tri godine uz mogućnost produženja, osim ukoliko ne postoje ubedljivi razlozi nacionalne bezbednosti i zaštite javnog poretka koji bi mogli zahtevati drugačije.

Član 25.

Putna isprava

1. Države članice će korisnicima izbegličkog statusa izdati putnu ispravu u formi propisanoj uz Ženevsku konvenciju, za svrhe putovanja van njihove teritorije, osim ukoliko ne postoje ubedljivi razlozi nacionalne bezbednosti i zaštite javnog poretka koji bi mogli zahtevati drugačije.

2. Države članice će izdati putnu ispravu onim korisnicima statusa supsidijarne zaštite koji nisu u mogućnosti da pribave putnu ispravu svoje države, u formi dokumenta koji im omogućava putovanje bar u izuzetnim situacijama kada ih humanitarni razlozi nateraju da borave na teritoriji druge države, osim ukoliko ne postoje ubedljivi razlozi nacionalne bezbednosti i zaštite javnog poretka koji bi mogli zahtevati drugačije.

Član 26.

Pristup zaposlenju

1. Države članice omogućiće korisnicima izbegličkog statusa samozapošljavanje ili zaposlenje pod uslovima koji važe za konkretno zanimanje i javne usluge, odmah nakon priznanja izbegličkog statusa.

2. Države članice omogućiće korisnicima izbegličkog statusa pristup obrazovnim programima, stručnoj obuci i sticanju radnog iskustva na radnom mestu pod istim uslovima kao i svojim državljanima.

3. Države članice omogućiće korisnicima statusa supsidijarne zaštite samozapošljavanje ili zaposlenje pod uslovima koji važe za konkretno zanimanje i javne usluge, odmah nakon priznanja statusa supsidijarne zaštite. Trenutno stanje na tržištu radne snage može biti uzeto u obzir, uključujući i određivanje prioriteta u pristupu zaposlenju u određenom periodu koji će biti utvrđen u skladu sa unutrašnjim pravom. Države članice će korisnicima statusa supsidijarne zaštite obezbediti pristup radnom mestu za koje su dobili ponudu u skladu sa unutrašnjim propisima o određivanju prioriteta na tržištu rada.

4. Države članice će korisnicima statusa supsidijarne zaštite obezbediti pristup onim aktivnostima koje su u vezi sa obrazovanjem odraslih, stručnom obukom i sticanjem radnog iskustva na radnom mestu pod istim uslovima kao i državljanima trećih država kako utvrdi država članica.

5. Primenjivaće se važeći nacionalni propisi države članice o određivanju naknada za rad, pristupu sistemu socijalnog obezbeđenja za zaposlene i preduzetnike i drugi radnopravni propisi.

Član 27.

Pristup obrazovanju

1. Države članice će svim maloletnicima koji uživaju izbeglički status ili status supsidijarne zaštite obezbediti otvoren pristup obrazovanju pod istim uslovima kao i svojim državljanima.

2. Države članice će odraslim licima koja uživaju izbeglički status ili status supsidijarne zaštite obezbediti pristup opštem obrazovanju, dodatnoj obuci i ponovnoj obuci, pod istim uslovima kao i državljanima trećih država koji imaju prebivalište u toj državi.

3. Države članice će obezbediti jednak tretman korisnika izbegličkog statusa ili statusa supsidijarne zaštite u kontekstu postojećeg sistema priznanja stranih diploma, uverenja i drugih dokaza stručnih kvalifikacija.

Član 28.

Socijalna zaštita

1. Države članice će korisnicima izbegličkog statusa ili statusa supsidijarne zaštite obezbediti neophodnu socijalnu pomoć u državi koja je odobrila ovakav status, pod istim uslovima kao i državljanima te države.

2. Kao izuzetak u odnosu na pravilo iz st.1, država članica može umanjiti socijalnu pomoć korisnicima statusa supsidijarne zaštite i svesti je na osnovne beneficije koje će potom biti obezbeđene na isti način kao i domaćim državljanima.

Član 29.
Zdravstvena zaštita

1. Države članice će korisnicima izbegličkog statusa ili statusa supsidijarne zaštite obezbediti zdravstvenu zaštitu pod istim uslovima kao i domaćim državljanima države koja im je odobrila takav status.
2. Kao izuzetak u odnosu na pravilo iz st. 1, država članica može korisnicima supsidijarne zaštite umanjiti zdravstvenu zaštitu na osnovnu zaštitu koja će potom biti obezbeđena na isti način kao i domaćim državljanima.
3. Države članice će, pod istim uslovima kao i državljanima države koja je priznala status, obezbediti adekvatnu zdravstvenu zaštitu korisnicima izbegličkog statusa ili statusa supsidijarne zaštite sa posebnim potrebama, poput trudnica, lica sa posebnim potrebama, žrtve torture, silovanja ili drugih oblika fizičkog, mentalnog ili seksualnog zlostavljanja, ili maloletnicima koji su bili zlostavljani, zapušteni, iskorišćavani, mučeni, podvrgnuti okrutnom, nečovečnom ili ponižavajućem postupanju, ili koji su bili u oružanom sukobu.

Član 30.
Maloletnici bez pratnje

1. Odmah nakon priznanja izbegličkog statusa ili statusa supsidijarne zaštite, države članice će preduzeti neophodne mere kako bi maloletnicima bez pratnje obezbedili odgovarajućeg zastupnika imenovanjem pravnog staratelja ili, kada je to neophodno, imenovanjem organizacije koja se stara o maloletnicima, ili na neki drugi odgovarajući način, uključujući i one predviđene domaćim zakonodavstvom ili odlukom suda.
2. Države članice će se postarati da pravni staratelj ili predstavnik odgovara potrebama maloletnika. Nadležni organi će o ovom pitanju vršiti redovnu kontrolu.
3. Države članice će maloletnicima bez pratnje obezbediti smeštaj:
  - (a) kod odraslih rođaka; ili
  - (b) kod hraniteljske porodice; ili
  - (c) u centrima specijalizovanim za smeštaj maloletnika; ili
  - (d) u nekom drugom smeštaju koji odgovara potrebama maloletnika.Mišljenje deteta će biti uzeto u obzir prilikom donošenja ove odluke, u skladu sa uzrastom deteta i njegovom zrelošću.
4. Koliko je to moguće, braća i sestre će ostati zajedno pri čemu se odlučuje u skladu sa načelom najboljeg interesa deteta, a naročito imajući u vidu njegov uzrast i zrelost. Promene mesta boravka maloletnog lica moraju se svesti na minimum.
5. Države članice, štiteći najbolje interese maloletnog lica bez pratnje, pokušaću da pronađu ostale članove njegove porodice u najkraćem mogućem roku. U slučajevima kada postoji opasnost po život i lični integritet maloletnika ili njegovog bliskog rođaka, a naročito ukoliko su ostali u zemlji porekla, potrebno je posvetiti dužnu pažnju prikupljanju, obradi i distribuciji informacija o ovim licima poštujući poverljivost informacija.
6. Lica koja rade sa maloletnicima bez pratnje moraju da prođu odgovarajuću obuku.

Član 31.
Smeštaj

Države članice će korisnicima izbegličkog statusa ili statusa supsidijarne zaštite obezbediti mogućnost smeštaja pod jednakim uslovima kao i državljanima trećih država koji imaju prebivalište u toj državi.

Član 32.
Sloboda kretanja u državi članici

Države članice će korisnicima izbegličkog statusa ili statusa supsidijarne zaštite garantovati slobodu kretanja na svojoj teritoriji pod istim uslovima i ograničenjima kao i državljanima trećih država koji imaju prebivalište u toj državi.

Član 33.
Pomoć za integraciju

1. Kako bi se olakšala integracija izbeglica u društvo, države članice će doneti posebne propise o programima integracije ili stvoriti prethodne uslove za korišćenje ovih programa.

2. Kada država članica smatra da je to moguće, korisnici izbegličkog statusa ili statusa supsidijarne zaštite imaće pristup postojećim programima integracije.

Član 34.
Repatrijacija

Države članice mogu korisnicima izbegličkog statusa ili statusa supsidijarne zaštite koji žele da se vrate u državu porekla pružiti odgovarajuću pomoć.

GLAVA VIII
ADMINISTRATIVNA SARADNJA

Član 35.
Saradnja

Svaka država članica imenovaće osobu za kontakt na državnom nivou, čiju će adresu dostaviti Komisiji koja će je proslediti ostalim državama članicama. Države članice će, u saradnji sa Komisijom, preduzeti sve neophodne mere radi ustanovljavanja direktne saradnje i razmene informacija između nadležnih organa.

Član 36.
Osoblje

Države članice će se postarati da nadležni organi i druge organizacije koji učestvuju u implementaciji ove direktive prođu odgovarajuću obuku i poštuju princip poverljivosti, kako je definisan unutrašnjim pravom, u vezi sa svakom informacijom koju dobiju vršeci svoju dužnost.

GLAVA IX
ZAVRŠNE ODREDBE

Član 37.
Izveštaji

1. Do 10. aprila 2008. godine Komisija će dostaviti izveštaj Evropskom parlamentu o primeni ove direktive, i predložiti neophodne amandmane. Predlozi amandmana smatraće se prioriternim na osnovu čl. 15, 26. i 33. Države članice će Komisiji dostaviti sve informacije neophodne za izradu izveštaja do 10. oktobra 2007. godine.
2. Nakon podnošenja ovog izveštaja, Komisija će Evropskom parlamentu i Savetu podnositi periodične izveštaja najmanje jednom u pet godina.

Član 38.
Unošenje u unutrašnji pravni poredak

1. Države članice će do 10. oktobra 2006. godine uskladiti svoje zakone i propise sa ovom direktivom. O ovome će blagovremeno obavestiti Komisiju. Prilikom preduzimanja ovih mera države članice će uneti posebnu odredbu u domaće propise kojom se upućuje na ovu direktivu, prilikom službenog objavljivanja tih propisa. Način korišćenja posebne odredbe propisaće države članice.
2. Države članice će obavestiti Komisiju o domaćim zakonima i propisima usvojenim za područje koje reguliše ova direktiva.

Član 39.
Stupanje na snagu

Ova direktiva će stupiti na snagu dvadesetog dana od objavljivanja u Službenog listu Evropske unije.

Član 40.
Obveznici

Ova direktiva upućena je državama članicama u skladu sa Ugovorom o osnivanju EZ.